

Bevolkingstrends

Haalbaarheidsstudie Gewoonlijk Verblijvende Bevolking

2017 | 03

In opdracht van Eurostat, het statistiekbureau van de Europese Unie, heeft het CBS onderzocht of de omvang van bevolking in Nederland ook vastgesteld kan worden volgens het concept van de gewoonlijk verblijvende bevolking. Volgens dit concept is de bevolkingsomvang op 1 januari 2013 140 duizend, ofwel 0,8 procent, hoger dan het inwonertal dat is afgeleid uit de Basisregistratie Personen (BRP). Deze 140 duizend betreft een toevoeging van 173,9 duizend niet als ingezetene geregistreerde personen, terwijl 33,9 duizend wel in de BRP als ingezetene geregistreerde personen niet tot de gewoonlijk verblijvende bevolking behoorden.

Aanleiding voor de studie

EU-verordening nr. 1260/2013 betreffende de Europese bevolkingsstatistiek heeft tot doel deze statistieken in alle lidstaten op uniforme wijze samen te stellen (Europese Unie, 2013). Daartoe moeten de lidstaten dezelfde peildata en peilperioden gaan aanhouden en de statistieken baseren op een uniforme definitie van bevolking. Het CBS voldoet al aan de in de verordening voorgeschreven peildatum en peilperioden, namelijk 1 januari resp. kalenderjaar. Als definitie van bevolking schrijft de verordening de 'gewoonlijk verblijvende bevolking' voor (in het Engels de usual residence population genoemd). Deze definitie wijkt in een aantal opzichten af van de definitie van ingezetenen in de BRP waarop de demografische statistieken van het CBS zijn gebaseerd. Nederland moet in ieder geval jaarlijks een totaalcijfer voor heel Nederland op basis van dit concept leveren. Om te bepalen in hoeverre het CBS ook dit concept kan hanteren voor de gedetailleerde bevolkingsaantallen en voor geboorte en sterfte, heeft het Bureau een haalbaarheidsstudie uitgevoerd zoals voorgeschreven in artikel 8 van de verordening (CBS, 2016).

Definitie bevolking

In Verordening 1260/2013 wordt de gewoonlijk verblijvende bevolking gedefinieerd als: alle personen die op het referentietijdstip hun gewone verblijfplaats in een lidstaat hebben.

Onder gewone verblijfplaats wordt verstaan:

de plaats waar iemand gewoonlijk zijn dagelijkse rustperiode doorbrengt, afgezien van tijdelijke afwezigheid in verband met recreatie, vakantie, vrienden- en familiebezoek, zakenreizen, medische behandelingen of bedevaarten.

Alleen de volgende personen worden als inwoners van een specifiek geografisch gebied beschouwd:

degenen die voorafgaand aan het referentietijdstip ten minste twaalf maanden onafgebroken in hun gewone verblijfplaats hebben gewoond

óf degenen die zich in de twaalf maanden voorafgaand aan het referentietijdstip in hun gewone verblijfplaats hebben gevestigd met het voornemen daar ten minste een jaar te blijven.

Voor inschrijving als ingezetene in de BRP moet de in te schrijven persoon aan de volgende voorwaarden voldoen (Wet BRP, art.2.4):

- er is sprake van rechtmatig verblijf in Nederland zoals vastgelegd in de Vreemdelingenwet;
- het verwachte verblijf is ten minste twee derde van de komende zes maanden. Er hoeft geen sprake te zijn van een aaneengesloten periode;
- de persoon kan zich deugdelijk legitimeren.

Een persoon behoort niet langer als ingezetene te zijn ingeschreven als deze naar verwachting ten minste twee derde van de komende twaalf maanden buiten Nederland verblijft.

Bij vergelijking van de twee definities blijkt dat deze op diverse punten verschillen. In tegenstelling tot de BRP stelt de definitie van gewoonlijk verblijvende bevolking geen

eisen ten aanzien van rechtmatig verblijf en deugdelijke legitimatie. Ook verschillen de eisen ten aanzien van de verblijfsperiode. Om te voldoen aan de definitie van gewoonlijk verblijvende bevolking tellen ten opzichte van de BRP-definitie van ingezetene personen die korter dan twaalf maanden in Nederland verblijven, niet mee. Daarentegen tellen personen die korter dan twaalf maanden buiten Nederland verblijven, juist wél mee. Daarnaast behoren bijvoorbeeld personen van wie het verblijf niet rechtmatig is en personen die vaak in Nederland zijn maar telkens te kort om in aanmerking te komen voor inschrijving als ingezetene in de BRP, te worden meegeteld in de gewoonlijk verblijvende bevolking.

Aanpak

Het CBS heeft twee methoden toegepast om de omvang van de gewoonlijk verblijvende bevolking te kunnen schatten:

De eerste methode is de vangst-hervangstmethode die het CBS heeft toegepast op data uit drie registers: de BRP, de Polisadministratie en het Herkenningsdienstsysteem (HKS) van de politie. De vangst-hervangstmethode is afkomstig uit de biologie en is gebaseerd op twee steekproeven uit een populatie waarvan de omvang moet worden bepaald. De eenheden die in de eerste steekproef ter grootte n_1 worden gevangen, worden van een kenmerk voorzien en weer teruggezet. De tweede steekproef ter grootte n_2 bestaat voor een deel uit gemerkte eenheden, die ook al in de eerste steekproef waren beland, en niet-gemerkte eenheden, die dus voor de eerste keer zijn gevangen. Als het aantal eenheden dat in beide steekproeven voorkomt, wordt aangeduid als n_{12} , dan wordt de omvang van de populatie geschat door $n_1 \times n_2 / n_{12}$. Als dit procedé wordt toegepast op registraties in plaats van op steekproeven, verkrijgt men een schatting van de onderdekking van elk register, dat wil zeggen: het aantal eenheden dat tot de populatie behoort maar niet in het register voorkomt. Zoals hiervoor werd aangegeven is de methodiek toegepast op drie registers. De vangst-hervangstmethode is helaas niet geschikt om de overdekking te schatten, dat wil zeggen: het aantal eenheden in het register die niet tot de populatie behoren.

De tweede methode, micro register data methode genaamd, bestaat uit het koppelen van individuele data uit een aantal registers, zoals de BRP, de Polisadministratie, Onderwijsnummerbestanden en de PROBAS-registratie van het Ministerie van Buitenlandse Zaken. De laatste registratie bevat informatie over zg. geprivilegieerde personen, zoals buitenlandse diplomaten en in Nederland geleverde NAVO-militairen. Met de micro register data methode zijn schattingen van zowel de onderdekking als de overdekking verkregen. In tegenstelling tot de vangst-hervangstmethode kent deze methodiek geen statistisch schattingsmodel. De methode komt uitsluitend neer op het koppelen van data. Aangezien niet over alle bevolkingsgroepen (volledige) gegevens beschikbaar zijn, zijn helaas zowel de onderdekking als de overdekking onderschat. Daarbij kan worden gedacht aan o.a. illegalen of aan buitenlandse werknemers met een te kort dienstverband in Nederland om als ingezetene in de BRP te worden ingeschreven (onderdekking) en aan personen die Nederland hebben verlaten maar die dat niet aan de gemeente hebben doorgegeven en in de BRP nog als ingezetene zijn geregistreerd (overdekking).

Uit het voorgaande blijkt dat beide methoden voor- en nadelen kennen. De vangst-hervangstmethode leidt tot een schatting van de gehele onderdekking, maar is niet geschikt voor het schatten van de overdekking. De micro register data methode levert wel schattingen van de onderdekking en de overdekking, maar beide schattingen zijn te laag.

Resultaten

Combineren van de resultaten van de twee methoden heeft tot de conclusie geleid dat de omvang van de gewoonlijk verblijvende bevolking op 1 januari 2013 wordt geschat op 16 919,5 duizend personen, 0,8 procent hoger dan het officiële door het CBS gepubliceerde inwonertal gebaseerd op BRP-gegevens. Op 1 januari 2013 bedroeg de onderdekking 173,9 duizend personen, de overdekking was 33,9 duizend. De omvang van de gewoonlijk verblijvende bevolking was daarmee 140 duizend groter dan het inwonertal dat het CBS uit de BRP heeft afgeleid.

Het CBS heeft al eerder een raming van de werkelijk verblijvende bevolking gemaakt. Deze heeft betrekking op de peildatum 1 oktober 2010. De omvang werd toen 250,5 duizend hoger geraamd dan het uit de BRP afgeleide inwonertal. De huidige schatting komt om twee redenen lager uit:

- in de huidige schatting is ook de overdekking verdisconteerd;
- inmiddels is de vangst-hervangstmethodiek stapsgewijs verbeterd. De verbetering betreft zowel de methodologie als de software. Ook de veronderstellingen die aan de methodiek ten grondslag liggen, zijn verder verfijnd. In Gerritse e.a. (2016) zijn een aantal van deze verbeteringen (maar niet alle) al doorgevoerd. In het Eindrapport van de Haalbaarheidsstudie Gewoonlijk Verblijvende Bevolking zijn wel alle verbeteringen verdisconteerd.

De ramingen van de gewoonlijk verblijvende bevolking hebben flinke onzekerheidsmarges. Bij de raming voor 1 oktober 2010 lag het geschatte interval tussen 190 en 311 duizend. Bij de berekeningen voor 1 januari 2013 is het interval veel smaller, namelijk 154 tot 186 duizend. Het interval bij de schatting uit 2010 was mede veel hoger omdat die schatting als tamelijk rudimentair kan worden beschouwd.

Toch blijft voorzichtigheid geboden. Er zijn namelijk meerdere redenen aan te wijzen waarom ook de huidige schatting niet onaantastbaar is:

- de kwaliteit van de data uit de HKS lijkt specifiek voor het doel van de haalbaarheidsstudie te zijn afgenomen t.o.v. 2010;
- voor een aantal bevolkingsgroepen, zoals illegalen, zijn de beschikbare gegevens onvolledig respectievelijk afwezig;
- veel van de gehanteerde veronderstellingen kunnen niet of nauwelijks worden gecontroleerd.

Daarom moet er rekening mee worden gehouden dat als betere methoden en/of betere databronnen beschikbaar komen, de huidige schattingen (opnieuw) zullen worden herzien.

Vervolg

Het haalbaarheidsonderzoek was bedoeld om na te gaan of Nederland haar jaarlijkse levering van bevolkingsdata aan Eurostat ook volgens het concept van gewoonlijk verblijvende bevolking zou kunnen doen. Dit blijkt slechts zeer beperkt mogelijk. Voor detailleringen naar leeftijd, geslacht en regio zijn niet alle gegevens volgens dit specifieke concept op te leveren.

Bovendien geldt dat de methodiek zo kostbaar is dat deze ook niet jaarlijks op deze wijze herhaald kan worden. Op dit moment kan de totale gewoonlijk verblijvende bevolking voor de jaren na 2013 alleen bepaald worden door te veronderstellen dat de verhouding tussen de bevolkingsaantallen op basis van beide definities sinds 2013 niet is veranderd, wat weinig

aannemelijk is maar wat niet kan worden gecontroleerd. Zie onderstaande Tabel voor het resultaat van het toepassen van deze veronderstelling.

Gewoonlijk verblijvende bevolking, 1 januari 2013–2016

	Inwonertal afgeleid uit de BRP	Gewoonlijk verblijvende bevolking
	x 1 000	
2013	16 779,6	16 919,5
2014	16 829,3	16 969,7
2015	16 900,7	17 041,7
2016	16 979,1	17 120,8

Tot slot

Bij aanvang van het project heeft het CBS waardevolle adviezen ontvangen van Prof. Dr. G.B.M. Engbersen (Erasmus Universiteit Rotterdam), Prof. Dr. P.G.M. van der Heijden (Rijksuniversiteit Utrecht) en Dr. R.P.W. Jennissen (WODC/WRR). Het CBS blijft evenwel volledig verantwoordelijk voor de inhoud van dit artikel en CBS (2016).

Literatuur

CBS, 2016, Usual Residence Population Definition: Feasibility Study. The Netherlands. <https://www.cbs.nl/nl-nl/onze-diensten/methoden/onderzoeksomschrijvingen/aanvullende%20onderzoeksbeschrijvingen/usual-residence-population-definition>

Europese Unie, 2013, Verordening (EU) Nr. 1260/2013 van het Europese Parlement en de Raad van 20 november 2013 betreffende Europese statistieken van de bevolking. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/?uri=CELEX%3A32013R1260>.

Gerritse, S.C., B.F.M. Bakker, P.-P. de Wolf en P.G.M. van der Heijden, 2016, Under coverage of the population register in the Netherlands, 2010. Discussion paper 2016-02 (Centraal Bureau voor de Statistiek, Den Haag/Heerlen)

Verklaring van tekens

Niets (blanco)	Een cijfer kan op logische gronden niet voorkomen
.	Het cijfer is onbekend, onvoldoende betrouwbaar of geheim
*	Voorlopige cijfers
**	Nader voorlopige cijfers
2016–2017	2016 tot en met 2017
2016/2017	Het gemiddelde over de jaren 2016 tot en met 2017
2016/'17	Oogstjaar, boekjaar, schooljaar enz., beginnend in 2016 en eindigend in 2017
2014/'15–2016/'17	Oogstjaar, boekjaar, enz., 2014/'15 tot en met 2016/'17

In geval van afronding kan het voorkomen dat het weergegeven totaal niet overeenstemt met de som van de getallen.

Colofon

Uitgever
Centraal Bureau voor de Statistiek
Henri Faasdreef 312, 2492 JP Den Haag
www.cbs.nl

Prepress
CCN Creatie, Den Haag

Ontwerp
Edenspiekermann

Inlichtingen
Tel. 088 570 7070
Via contactformulier: www.cbs.nl/infoservice

© Centraal Bureau voor de Statistiek, Den Haag/Heerlen/Bonaire, 2017.
Verveelvoudigen is toegestaan, mits CBS als bron wordt vermeld.